

א. מבנה הסיפור

כמו בשני הסיפורים הקצרים בסוף פרק ד', שוב מצוי אלישע בחברתם של תלמידיו בני הנביאים, ושוב הוא מחולל נס לצורכם, אך הפעם לצורך אחד מהם בלבד. סיפור זה קצר, וכל אורכו אינו אלא שבעה פסוקים. נראה שכל עניינו הוא לספר על הנס המופלא שחולל הנביא: במעשהו הביא את הברזל ששקע בירדן לצוף על פני המים; דבר זה הוא בניגוד לחוקי הטבע ומפליא ביותר.

כבר אמרנו פעמים אחדות כי תפיסה כזו של סיפורי הנס של אלישע אינה מקובלת עלינו, וגם נוכחנו בעיונינו עד עתה, כי אין אף לא סיפור אחד על נס שחולל אלישע שהתפעלות מן הנס כשלעצמו היא מטרת הסיפור ותכליתו. לעולם מתואר הנס במסגרת סיפורית קצרה או ארוכה המעצבת בתוכה איזו דילמה אנושית, חינוכית, חברתית או דתית, והנס עצמו ואופיו הספציפי מותאמים לפתרונה של אותה דילמה. לעולם מהווה הנס בסיפורי אלישע פתרון לבעיות אנושיות מסוגים שונים, ובמעשה הנס מעוצב בדרך כלל מסר נחוץ, הכרוך בנושא הסיפור, כשלעתים הוא גלוי ולעתים הוא מוצפן בדרכים שונות. כללו של דבר, הנס אינו אלא כלי עבודה ביד הנביא, ולעולם אינו מתואר בסיפור לשם עצמו, כדי להתפאר ביכולתו של הנביא לחולל נסים.

מובן, שאף סיפורנו אינו יוצא מן הכלל בעניין זה. דבר זה ניכר כבר מתוך עיון שטחי ברכיבו של סיפורנו: תיאור הנס עצמו תופס בעצם רק פסוק אחד - פסוק ו - ואף אם נצרף אליו את הפסוק שלפניו, המתאר את הבעיה שהצריכה את עשיית הנס, ואת הפסוק שאחריו, המהווה סיום למעשה הנס, עדיין תיאור הנס מהווה יחידה בת שלושה פסוקים בסיפור הכולל שבעה פסוקים. לו היה תיאור הנס עיקר סיפורנו, אזי מה היה תפקידם של ארבעת הפסוקים הראשונים בסיפור? לכאורה, תפקידם היה לשמש מצג (אקספוזיציה) לסיפור הנס - לתת בידנו את הנתונים הטכניים לעיקרו של הסיפור הבא לאחר מכן. פסוקי הפתיחה מבהירים כיצד הגיעו בכלל אלישע ובני הנביאים אל הירדן, ומה פשר שימושם של אחד מבני הנביאים בגרזן, דבר שגרם לתאונה המצערת שבה נפל הגרזן ושקע במים.

אולם אם כך הדבר, יש לטעון כי המצג של הסיפור ארוך יתר על המידה, ואינו עומד ביחס הגיוני למה שנראה כעיקרו ותכליתו של הסיפור - לתיאור הנס: אין זה סביר שהמצג יהא ארוך יותר מן הסיפור עצמו, והדבר נראה כפגם ספרותי.

על כך עשוי הטוען לטעון, כי לעתים יש הכרח לפרוש את היריעה, ולפרט את הרקע שלפני הסיפור בשלמות, ובמקום שהסיפור קצר ביותר, אין מנוס לעתים ממצג שיהא ארוך ממנו. אולם במקרה שלנו טענה זו אינה עומדת במבחן, שהרי בנקל ניתן היה לדחוס את האינפורמציה הנחוצה להבנת מעשה הנס בפסוק אחר מעין זה: 'וילכו בני הנביאים ואלישע אתם עד הירדן, לכרות קורות לעשות להם מקום לשבת שם, כי צר להם במקומם'. מכאן ניתן לעבור ישירות לפסוק ה'וַיְהִי הָאֶחָד מִפִּיל הַקֹּרֶה...'. הפסוק שהצענו מכיל בתוכו את כל המידע הטכני הנחוץ המצוי בפסוקים א-ד, וכמעט אף באותה לשון. מה גרם אפוא את האריכות בפסוקים א-ד?

נקל להבחין בתשובה על כך: תיאור הליכת בני הנביאים אל הירדן ואלישע עמם נמסר רק בפסוק ד, משום שקדמו לו שני דיאלוגים שהביאו להליכה זו. הדיאלוג הראשון הוא בין בני הנביאים לאלישע, ואילו השני הוא בין "הַאֶחָד" מהם לאלישע. במקום שיש דו-שיח בין שניים, הט אוזן כאפרכסת והאזן למדובר ביניהם, ולא רק למילים המפורשות, אלא גם למה שמסתתר מאחריהן ונרמז בסיפור בדרכים שונות. מהאזנה זו ניתן ללמוד רבות על המעשים ועל כוונותיהם של העושים. אולם אם כך הדבר, פסוקים אלו חורגים מן התפקיד של מצג, ומתברר שבקוראנו אותם אנו מצויים כבר בלבו של הסיפור עצמו.

בחינה מדוקדקת יותר של מבנה הסיפור מגלה שהסיפור נחלק, מבחינת מהלך העלילה ומקומה, לשתי מחציות שיש ביניהן הקבלה: בכל אחת מהן מופיעות הדמויות של הסיפור בסדר קבוע: א. בני הנביאים; ב. "הַאֶחָד" מהם; ג. אלישע. קו החציה עובר באמצע פסוק ד ומחלק את הסיפור לשתי מחציות בנות שלושה פסוקים וחצי כל אחת. הנה אפוא סיפורנו כשהוא מחולק לשתי מחציות מקבילות:

מחצית א' - במקומו של אלישע	מחצית ב' - על הירדן	
א. וַיֹּאמְרוּ בְנֵי הַנְּבִיאִים אֶל אֱלִישָׁע: הֲנֵה נָא הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ יֹשְׁבִים שָׁם לְפָנֶיךָ צָר מִמֶּנּוּ. ב. גִּלְכָּה נָא עַד הַיַּרְדֵּן וְנִקְחָה מִשָּׁם אִישׁ קוֹרָה אֶחָת וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שָׁם מְקוֹם לְשִׁבְתָּ שָׁם וַיֹּאמֶר: לָכוּ.	ד. ... וַיָּבֵאוּ הַיַּרְדֵּנָה וַיִּגְזְרוּ הָעֵצִים.	בני הנביאים
ג. וַיֹּאמֶר הָאֶחָד: הוֹאֵל נָא וְלָךְ אֶת עֲבֹדֶיךָ	ה. וַיְהִי הָאֶחָד מִפִּיל הַקּוֹרָה, וְאֶת הַבְּרִזָּל נָפַל אֶל הַמַּיִם, וַיִּצְעַק וַיֹּאמֶר: אָהָה אֲדֹנָי וְהוּא שְׂאוּל.	האחד
וַיֹּאמֶר: אֲנִי אֲלָךְ. ד. וַיִּלְךְ אַתָּם	ו. וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים: אָנָּה נָפַל? וַיִּרְאֶהוּ אֶת הַמָּקוֹם וַיִּקְצֹב עֵץ וַיִּשְׁלַךְ שָׁמָּה וַיִּצֹף הַבְּרִזָּל. ז. וַיֹּאמֶר: הֲרָם לָךְ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחֶהוּ.	אלישע

מבנה זה של הסיפור מצביע על קשר פנימי בין שני חלקיו, ועל כך שהמחצית השנייה המכילה את סיפור הנס, נעוצה באופן מהותי (ולא רק טכני) בסיפור שבמחצית הראשונה. את זאת נבאר בהמשך בעיונים ב-ג.